

До спеціалізованої вченої ради Д 64.055.02
у Харківському національному
економічному університеті
імені Семена Кузнеця

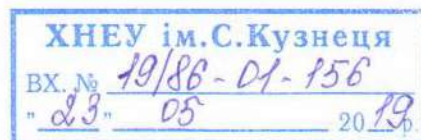
ВІДГУК
офіційного опонента

Дерій Жанни Володимирівни на дисертаційну роботу
Буряк Ірини Володимирівни на тему:
«Моніторинг соціально-економічної діяльності домогосподарств в
умовах формування нової економіки», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 –
демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Вивчення дисертаційної роботи, автореферату дисертації та опублікованих праць дає підстави для розгорнутої характеристики результатів дослідження Буряк І.В. та визначення його відповідності критеріям і нормативним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

В Україні з трансформацією ринкових відносин домогосподарство опинилося в нових умовах функціонування. Задоволення потреб домогосподарства у матеріальних та нематеріальних благах виступає природною метою виробництва. Домогосподарства як власники виробничих факторів передають їх діловим одиницям, які мають здійснювати їхнє ефективне поєднання, при цьому частина доходу, що не використовується домогосподарством впродовж поточного періоду, перетворюється на заощадження і може за певних обставин стати потужним джерелом економічного зростання країни. Можна констатувати, що домогосподарство виконує в економіці ряд важливих функцій, що актуалізує питання моніторингу їх соціально-економічної активності, т. я. саме моніторинг дає змогу

відслідковувати розвиток домашніх господарств, прогрес у досягненні цілей. Все це обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Буряк І.В.

Дисертація виконана відповідно до тематики наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

В основу роботи покладено науково-методичні і практичні розробки, що є частиною госпдогвірної науково-дослідної роботи за темою «Вплив діяльності домогосподарств на формування безпеки людського розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000986), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Сутність та роль діяльності домогосподарств в сучасній економіці», в межах якого визначено сутність та роль домогосподарств в розвитку економіки країни та обґрунтовано теоретико-методичні рекомендації щодо підвищення рівня їх соціально-економічної діяльності в умовах формування нової економіки; бюджетної науково-дослідної роботи за темою «Перспективи розвитку економіки праці та соціальної сфери в Україні» (номер державної реєстрації 0117U007538), в межах якої виконано розділ «Роль та функції домогосподарств в розвитку соціальної сфери в Україні», де автором визначено та обґрунтовано головні функції домогосподарств в соціально-економічній сфері України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Теоретико-методологічні положення, методичні розробки та практичні висновки і рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки базуються на комплексі загальнонаукових, фундаментальних положень економічної науки, результатах наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених із проблематики розвитку домашніх господарств у умовах глобалізаційних та модернізаційних викликів. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження щодо моніторингу організаційно-економічних засад діяльності домашніх господарств, як суб'єкта макроекономіки, підтверджується використанням автором значного масиву статистичної інформації, застосуванням системного підходу та широкого

спектру методів наукового пізнання, зокрема наукового абстрагування, теоретичного узагальнення, морфологічного та контент-аналізу, класифікації, структурного аналізу, таксономічного аналізу та ін.

Інформаційною базою дослідження слугували закони та підзаконні нормативні акти, які регламентують діяльність домогосподарств та проведення моніторингових досліджень, офіційні матеріали та публікації міжнародних організацій, офіційні дані Державної служби статистики України, довідково-інформаційні видання, статистичні бази міжнародних організацій, науково-дослідних установ і аналітичних центрів, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій, періодичних видань, інформаційні ресурси мережі Internet, результати аналітичних розрахунків, здійснених безпосередньо автором.

Аргументованість та достовірність сформульованих наукових положень, висновків та практичних рекомендацій спирається на об'єктивні результати дослідження автора та підтверджується їх апробацією на 8 вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях та публікаціями у наукових фахових виданнях, в тому числі тих, що включені до міжнародних наукометричних баз.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, вказує на те, що поставлені в ній завдання виконані, а мета дослідження досягнута.

3. Наукова новизна результатів дослідження.

Наукова новизна сформульованих та обґрунтованих у дисертації Буряк І.В. основних положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що частина з запропонованих автором суттєво відрізняється від існуючих, що дозволяє вирішувати наукове завдання в частині розробки і обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки.

Значимими результатами дослідження, які отримані здобувачем особисто і мають наукову новизну, є наступні:

1. Запропонований методичний підхід до оцінювання рівня соціально-економічної діяльності домогосподарств як основи їх моніторингу в умовах формування нової економіки, за трьома системоутворюючими групами (соціальної, економічної та інноваційно-освітньої діяльності), які об'єднані в інтегральний показник (рівень соціально-економічної діяльності домогосподарств) (с. 76-83, с. 159-178).

2. Удосконалена структурно-логічна модель впливу нової економіки на діяльність домогосподарств, особливістю якої є комплекс економічних, соціальних, технологічних ризиків та умов її формування, що актуалізує процес моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств та дозволяє отримати достовірні результати соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки (с. 52-75, с. 99-120, с. 139-155).

3. Змістовність та роль соціального підприємництва як інноваційного напрямку соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки, особливістю якого є конкретизація сфер застосування соціальнопідприємницького та людського потенціалу з метою зростання результатів соціально-економічної діяльності домогосподарств у новій економіці, що підтверджено результатами моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств (с. 136-137, с. 178-193, с. 194-200).

4. Розширено склад та змістовність основних функцій домогосподарств, особливість яких полягає у виділенні двох груп функцій в умовах формування нової економіки: синтезованих (організаційно-виробничої, ощадно-інвестиційної) та додаткових (обов'язкових платежів, господарсько-побутової), що є підґрунтям для проведення моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки; (с. 47-51).

4. Зміст та завершеність дисертаційного дослідження.

Структура дисертаційної роботи Буряк І.В. відповідає меті та завданням дослідження, забезпечує повне висвітлення отриманих автором результатів.

Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методологічні положення, аналітичні розробки та розрахунки і перспективні напрями, що достатньо повно висвітлені у відповідних розділах дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки»** автором визначено сутність поняття «домогосподарство», визначено склад та змістовність основних, додаткових та синтезованих функцій домогосподарств в умовах формування нової економіки, розглянуто значення та умови формування «нової економіки», сформовано структурно-логічну модель впливу нової економіки на діяльність домогосподарств та визначено можливість впровадження інноваційних видів діяльності домогосподарств, а також узагальнено теоретичні засади моніторингу, визначено сутність та основні його складові щодо діяльності домогосподарств.

У другому розділі **«Аналіз соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки»** здобувачем здійснено аналіз формування сукупних доходів та витрат домогосподарств; проведено моніторинг соціально-економічної діяльності домогосподарств за регіонами; проаналізовано бюджет домогосподарств за балансовим методом в умовах формування нової економіки.

У третьому розділі **«Науково-методичне та організаційне забезпечення моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств»** дисертантом розроблено методичний підхід до оцінювання рівня соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки; уточнено змістовне наповнення і роль соціального підприємництва в умовах формування нової економіки та запропоновано науково-практичні

рекомендації щодо його використання в діяльності домогосподарств; розроблено методичний підхід до моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки з формуванням стабільної вибірки та наведенням паспорту моніторингу.

Загальні висновки та висновки за розділами, в яких підводяться підсумки результатів проведеного дослідження є виваженими.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Наукова цінність результатів дослідження полягає в тому, що доробок, викладений у дисертаційній роботі, розширює теоретичну та методологічну базу моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки. Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній запропоновано узагальнене визначення поняття «домогосподарство», проаналізовано значення та умови формування «нової економіки», узагальнено її основні характеристики та принципи, етапи формування і розвитку, узагальнено теоретичні засади моніторингу, визначено сутність та основні його складові щодо діяльності домогосподарств, сформульовано черговість етапів проведення моніторингу.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що наукові напрацювання, викладені в дисертаційній роботі, розширюють методичну базу щодо розробки програм соціально-економічного та інвестиційного розвитку на державному і регіональному рівнях у частині підтримки діяльності домогосподарств.

Авторські пропозиції використано Головним управлінням статистики у Харківській області при проведенні моніторингових досліджень домогосподарств.

Запропоновані автором методичні підходи щодо розрахунку рівня соціально-економічної діяльності домогосподарств України знайшли практичне

застосування у роботі Управління соціального захисту населення Чугуївської міської ради Харківської області.

Авторські розробки використовуються у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисципліни «Соціальна економіка та політика», підготовка магістрів зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» освітньої програми «Управління соціальними проектами».

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, з яких: 7 – статті, опубліковані у наукових фахових виданнях, 4 – статті у виданнях, що реферуються у міжнародних наукометричних базах, 8 – матеріали наукових конференцій.

В опублікованих працях знайшли своє відображення основні висновки й пропозиції з теми дослідження. Кількість та обсяг публікацій засвідчують повноту та відповідність чинним вимогам щодо висвітлення основних наукових здобутків дисертанта.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Зміст дисертаційної роботи Буряк І.В. викладено в логічній послідовності, що забезпечило в цілому вирішення поставлених завдань відповідно до визначеної теми. Дисертаційне дослідження за своїм змістом, основними науковими положеннями, висновками та практичними рекомендаціями є завершеною науковою працею. Виклад матеріалу дисертації подається обґрунтовано, розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, висновки й пропозиції впливають із змісту дисертації. Рівень проведених досліджень, викладених у дисертації, відповідає сучасним вимогам до науково-дослідних робіт.

Автореферат дисертації Буряк І.В. за своїм змістом та структурою відповідає основним положенням і висновкам дисертаційної роботи і є ідентичним до її змісту.

8. Дискусійні положення й критичні зауваження.

Дисертаційне дослідження Буряк І.В. в цілому заслуговує позитивної оцінки, хоча воно містить ряд дискусійних положень та зауважень. Серед них слід відзначити:

1. На підставі узагальнення наукових підходів різних авторів до визначення категорії «домогосподарство» здобувачем пропонується авторське трактування і зокрема визначено, що метою існування домогосподарства може бути, зокрема, створення та використання людського потенціалу (с. 40). Вважаємо, що за умов нової парадигми економічного та людського розвитку доцільніше акцентувати увагу на можливостях домогосподарств у капіталізації людського потенціалу, що призведе до зростання ринкової вартості людських ресурсів та матиме ефект у вигляді позитивної динаміки показників ефективності використання людського потенціалу та підвищення якості життя.

2. Виходячи з тематики та мети дослідження у роботі робиться акцент на понятті «нова економіка», автор аналізує погляди на формування концепцій економічних теорій (с. 52-75). Варто було розглядати характеристики нової економіки через призму глобалізаційних та євро інтеграційних процесів та викликів, які чинять безпосередній вплив на розвиток домашніх господарств.

3. Вивчаючи питання соціально-економічної діяльності домогосподарств дисертантка проводить детальний структурний аналіз їх доходів та витрат (с. 99-115), що дозволяє сформулювати уявлення про стан життєдіяльності даного суб'єкта економічної системи. Один з висновків проведеного аналізу – основні показники сукупних витрат діяльності домогосподарств складають більш ніж 70 % всіх витрат домогосподарств (с. 117-118). Не зрозуміло у чому полягає відмінність сукупних витрат від всіх, т.я. за методологією Державної служби статистики сукупні витрати складаються з грошових витрат, вартості спожитих

продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства, суми отриманих пільг та безготівкових субсидій на оплату житла, комунальних продуктів та послуг, та ін., що по суті і є загальною сумою витрат.

4. У якості методичного інструментарію для розв'язання поставлених задач, у дисертаційній роботі використовувався кластерний аналіз даних соціально-економічної діяльності домогосподарств (с. 134-137), на основі якого виділено групи регіонів за рівнем розвитку домашніх господарств та виявлено регіональну нерівність як за структурою сукупних доходів, так і витрат, проте не проаналізовано причини такої нерівності.

5. Розглядаючи питання показників оцінки діяльності домогосподарств здобувач вводить показники індексу рентабельності соціально-економічної діяльності та індексу заощадливості домогосподарств (с. 168-169). Так Індекс заощадливості домогосподарств на думку автора, дає можливість визначити їх спроможність до заощаджень та рівень ліквідності. Проте для ряду домогосподарств цей індекс буде дорівнювати нулю, т.я. вони не мають пасивних доходів. Але існують неорганізовані заощадження які також впливають на заощадливість домашнього господарства.

6. Розробляючи методичний підхід до моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств України, дисертантка сформувала Паспорт проведення моніторингу (с. 199-200), у який варто було б включити такі компоненти: критерії моніторингу, межі та обсяги, індикатори, періодичність.

7. Автор справедливо стверджує, що результатом соціального підприємництва сектору домашніх господарств повинно стати зменшення рівня безробіття, зниження рівня соціальної напруги, збільшення доходів. Проте прогноз щодо збільшення рівня ВВП на 1 – 2% за рік, є дещо нереалістичним (с. 186).

Однак, вказані зауваження та пропозиції не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів вирішення формалізованого наукового завдання та не знижують позитивної оцінки роботи Буряк І.В. в цілому.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Буряк Ірини Володимирівни «Моніторинг соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки» є самостійною та завершеною науковою працею, в якій отримано науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання – розвиток теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо моніторингу соціально-економічної діяльності домогосподарств в умовах формування нової економіки.

Структура дисертації логічна, матеріал викладено послідовно, доступно для сприйняття. Зміст автореферату дисертації є ідентичним основному змісту роботи. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення і розробки дисертаційної роботи.

Дисертація характеризується науковою новизною одержаних результатів та висновків, має теоретичне і практичне значення та відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор, Буряк Ірина Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри
теоретичної та прикладної економіки
Чернігівського національного
технологічного університету

Ж.В. Дерій

Підпис доктора економічних наук,
професора Дерій Ж.В. засвідчую:
вчений секретар
Чернігівського національного
технологічного університету,
доктор наук з державного управління

І.М. Олійченко